

Biotoopperikelen bij de molen te Noorderhoogebrug in 1887

Biotoopproblemen rondom molens zijn niet van deze tijd. Zo zijn er uit de eerste helft van de 19^e eeuw meerdere gevallen bekend van molenaars in de stad Groningen, die de windvang voor hun molens bedreigd zagen worden door het opgroeiende geboomte op de stadswallen en daarover aan de bel trokken bij het stadsbestuur.

Maar ook buiten de stad deed dit probleem zich voor. Zo richtte koren- en pelmolaar Jan Nienhuis van de molen te Noorderhoogebrug in 1887, samen met zijn buurman Hidde Breedland een verzoek aan de Gedeputeerde Staten van Groningen "om aftopping van eenige voor hen hinderlijke boomen op den provincialen weg Groningen-Zoutkamp".

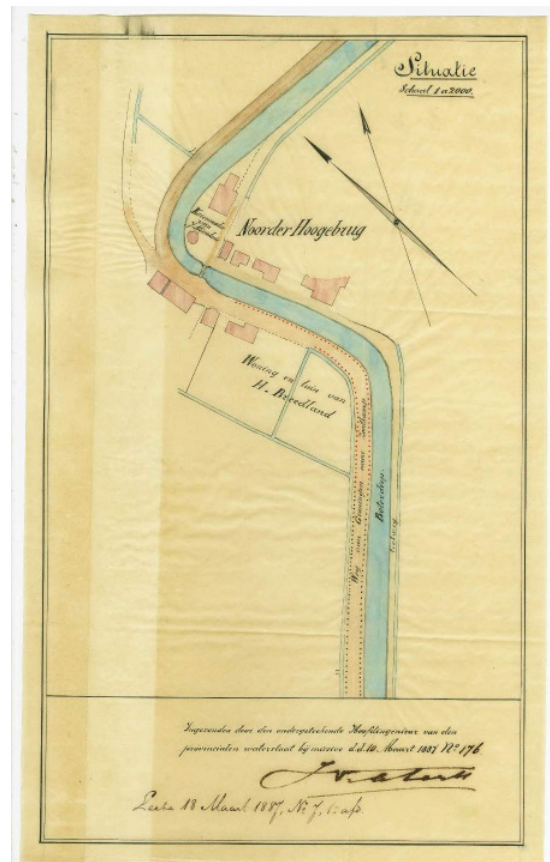
Concreet ging het om 87 bomen die langs de weg naast het Boterdiep stonden. De molen betreft de in 1843, ter vervanging van een afgebrande voorganger, gebouwde koren- en pelmolen, die op 22 oktober 1906 eveneens afbrandde en werd vervangen door de huidige molen 'Wilhelmina'.

Afb. 1. Het deel uit de Topographische Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden (TMK - verschenen tussen 1850 en 1864), toont de situatie te Noorderhoogebrug, waar toentertijd ook nog enige watermolens stonden.

Over het verzoek liet G.S. zich informeren door de hoofdingenieur, alsmede door de opzichter van de provinciale waterstaat, die zich niet alleen over het verzoek bogen, maar er ook een situatietekening voor maakten, zie afb. 2.

Ook schreef opzichter B. Wertmolder een commentaar bij het ingediende verzoekschrift. Hieruit het volgende: "De boomen door adressanten bedoeld, zijn esschen waarvan 54 staande op de oostelijke en 33 staande op westelijke berm des wegs, ten zuiden van Noorder Hoogebrug, die afgetopt zouden moeten worden. Doordat deze boomen hoog opgeschoten zijn, zullen zij wel bij zachte zuidewind hinderlijk voor de molen van Jan Nienhuis worden; doch dat zij veel schade aan den tuin van H. Breedland veroorzaken, zal wel een weinig overdreven zijn, daar toch de boomen ten oosten van zijn tuin staan, en reeds de middagzon, ten vollen op zijn tuin schijnt." ¹

Afb. 2. De situatietekening op schaal 1 à 2000 uit 1887; de stippen geven de plaats van de bomen aan. Scan RHC Groninger Archieven.

De Commissaris van de Koningin, Jhr. Johan Æmilius Abraham van Panhuys, baseerde zijn standpunt over het verzoek, op dit schrijven en gaf het college van G.S. het volgende in overweging: "Adressanten hebben het ook op de 87 door roode stippen op de situatie aangeduide boomen, welke deel uitmaken der beplanting van den weg tusschen Groningen en Noorderhoogebrug en waarvan er 54 aan de kanaal- en 33 aan de landzijde staan.

Het zijn esschen, in middellijn dik omstreeks van 15 tot 30 cm, hoog op stam, beginnende de kruinen naar schatting op 5 a 6,50 m boven den grond. Voormeld gedeelte weg is meer dan 40 jaren geleden beplant, de boomen zijn dus betrekkelijk oud. Hun stand en hoogte ten opzichte van den molen zijn zoo, dat zij voor dezen bij zwakke zuidelijke winden, bepaald hinderlijk moeten zijn. Uit dien hoofde is het verzoek van den adressant Nienhuis om den hinder weg te nemen, door de bedoelde boomen af te toppen en afgetopt te houden, billijk. Zal het middel eenigszins baten, dan behoort de aftopping te geschieden tot op 7.50 M boven den grond."

In zijn schrijven refereert de commissaris tevens aan het volgende: "Uw vergadering heeft meermalen dergelijk verzoek ingewilligt, het laatst van A. A. Datema, pelmolenaar te Zuidwolde."

Een optie om de bomen te verwijderen is niet bespreekbaar, want zo schrijft hij: "Met het oog op de scherpe bocht welke kanaal en weg maken, blijft een beplanting van den weg hier in het belang eener veilige passage wenselijk."

Gesteld wordt dat "Voor adressant Breedland zal de aftopping op den duur weinig baten." Aan hem wordt dan ook geen toestemming verleend tot het toppen van de bomen, wel aan Jan Nienhuis.

En de commissaris vervolgt: "Doch hoe het zij, de hinder dien Nienhuis van de boomen heeft, maakt het noodig dat ze worden afgetopt, en Breedland krijgt dan tevens zijn zin, want hij heeft het oog op dezelfde boomen. Het eenige is dat, nu het verzoek van beiden uitgaat, zij gezamenlijk de kosten van aftopping zullen moeten dragen. Van de eerste topping worden de kosten allicht door de waarde van het afkomend hout gedekt; van de latere toppingen echter niet. Billijk is het dat de aftoppingen voor hunne rekening geschieden nu zoodanige voorwaarde ook aan voormelden Datema is opgelegd."

En tenslotte geeft hij de vergadering in overweging "aan den adressanten verzoek te

voldoen door mij te machtigen de bedoelde boomen ter hoogte van 7,50 M boven den grond te doen inkorten ... mits adressanten zich vooraf verbinden om de kosten van aftopping nu en voor het vervolg, voor hunne rekening te nemen."

*Afb. 3. De molen Wilhelmina aan het toen nog niet gedempte deel van het Boterdiep.
Foto Het Noorden in Woord en Beeld 1930.*

Het gesnoeide hout mag men verkopen, "voor hunne rekening en ten hunnen voordeele", maar moet wel dadelijk van de weg verwijderd worden. Ook zal men in de toekomst de bomen mogen blijven toppen. Het toppen zal echter wel onder toezicht van de provinciaal opzichter moeten geschieden. Een dergelijke voorwaarde heeft men ook aan Datema gesteld.

In 1929 werd een begin gemaakt met de aanleg van een nieuwe scheepvaartverbinding tussen de stad Groningen en het westen van het land, dit werd in de provincie Groningen het Van Starckenborghkanaal. Op 5 november 1938 werd het kanaal officieel geopend door de toenmalige koningin Wilhelmina.

Het Boterdiep in Groningen werd in 1912 gedempt. In 1939 werd begonnen met het gedeelte Bloemsingel – Rodeweg – Allermastraat – Bedumerweg. De rest van het Boterdiep, tot aan het Van Starckenborghkanaal werd pas gedempt in 1953. De bocht in het Boterdiep te Noorderhoogebrug, waar de molen van Jan Nienhuis stond, is in 1934 afgesneden en later gedempt. Voor de bereikbaarheid per schip tussen Groningen en Bedum werd een nieuwe verbinding met het Van Starckenborghkanaal gerealiseerd.

Noot:

1. RHC Groninger Archieven. Tg. 742, inv. 112.

De transcripties

No. 176.

1 bijlage terug en 1 nieuw

Kantbeschikking van den Heer Comm. des Kon. dd. 19 Februari 1887, No. 16, 1e afd.

Verzoek van J. Nienhuis koren- en pelmolenaar en H. Breedland, te Noorderhoogebrug, om aftopping van eenige voor hen hinderlijke boomen op den provincialen weg Groningen-Zoutkamp.

Ged. Staten. Groningen den 10 Maart 1887.

Ter voldoening aan de in margine genoemde kantbeschikking heb ik, onder wederinzending van het adres en bijvoeging eener situatietekening, de eer te berichten.

Adressanten hebben het ook op de 87 door roode stippen op de situatie aangeduide boomen, welke deel uitmaken der beplanting van den weg tusschen Groningen en Noorderhoogebrug en waarvan er 54 aan de kanaal- en 33 aan de landzijde staan.

Het zijn esschen, in middellijn dik omstreeks van 15 tot 30 cm, hoog op stam, beginnende de kruinen naar schatting op 5 a 6,50 m boven den grond.

Voormeld gedeelte weg is meer dan 40 jaren geleden beplant, de boomen zijn dus betrekkelijk oud.

Hun stand en hoogte ten opzichte van den molen zijn zoo, dat zij voor dezen bij zwakke zuidelijke winden, bepaald hinderlijk moeten zijn.

Uit dien hoofde is het verzoek van den adressant Nienhuis om den hinder weg te nemen, door de bedoelde boomen af te toppen en afgetopt te houden, billijk.

Zal het middel eenigszins baten, dan behoort de aftopping te geschieden tot op 7.50 M boven den grond.

Uw vergadering heeft meermalen dergelijk verzoek ingewilligt, het laatst van A. A. Datema, pelmolenaar te Zuidwolde, zulks bij uw besluit van 19 Februari 1886, No. 60,

Ongetwijfeld hebben oude boomen van ene zoo zware aftopping als hier moet geschieden, veel te lijden, maar volgens den opzichter Borgra en zooals elders is gebleken, sterven ze er niet aan en vormen nieuwe kruinen. Buitendien, de boomen kunnen altijd met voordeel verkocht en door nieuwe vervangen worden.

Met het oog op de scherpe bocht welke kanaal en weg maken, blijft een beplanting van den weg hier in het belang eener veilige passage wenselijk.

Voor adressant Breedland zal de aftopping op den duur weinig baten.

Zooals uit de situatie blijkt, beschaduwen een deel der boomen zijn tuin tot de zon door het zuidwesten gaat. Die last wordt voor hem m.i. grooter, wanneer de kruinen zich lager aan den grond gaan vormen of wanneer nieuwe boomen kruin maken. De zon kan dan niet meer zooals nu tusschen de hooge stammen door hare stralen werpen.

Doch hoe het zij, de hinder dien Nienhuis van de boomen heeft, maakt het noodig dat ze worden afgetopt, en Breedland krijgt dan tevens zijn zin, want hij heeft het oog op dezelfde boomen.

Het eenige is dat, nu het verzoek van beiden uitgaat, zij gezamenlijk de kosten van aftopping zullen moeten dragen. Van de eerste topping worden de kosten allicht door de waarde van het afkomend hout gedekt; van de latere toppingen echter niet. Billijk is het dat de aftoppingen voor hunne rekening geschieden nu zoodanige voorwaarde ook aan voormelden Datema is opgelegd.

Naar aanleiding van het voorenstaande neem ik de vrijheid Uw vergadering in overweging te geven aan den adressanten verzoek te voldoen door mij te machtigen de bedoelde boomen ter hoogte van 7,50 M boven den grond te doen inkorten door den provincialen opzichter J. A. Borgra en om die boomen in het vervolg op die hoogte te doen houden, mits adressanten zich vooraf verbinden om de kosten van aftopping nu en voor het vervolg, voor hunne rekening te nemen en om het afkomend hout dadelijk bij de toppingen, mede voor hunne rekening en ten hunnen voordeele van den weg te verwijderen.

De Hoofding. v/d prov. Waterstaat.

betr. 1887 No. 176

No. 45

1 bijlage

Aan den Heer Hoofdingenieur van den prov. waterstaat.

Winsum den 2 Maart 1887

Ter voldoening aan U HoogEd. Gestr. kantbeschikking dd. 21 Februari j.l. no. 120 waarbij een verzoek van Jan Nienhuis pelmolenaar te Noorder Hoogebrug en Hidde

Breedland mede wonende aldaar om de boomen staande ten zuiden van den molen op den prov. weg af te toppen en onder terugzending van gemeld verzoek, heb ik de eer bij dezen te berichten.

De boomen door adressanten bedoeld, zijn esschen waarvan 54 staande op de oostelijke en 33 staande op westelijke berm des wegs, ten zuiden van Noorder Hoogebrug, die afgetopt zouden moeten worden.

Doordat deze boomen hoog opgeschoten zijn, zullen zij wel bij zachte zuidewind hinderlijk voor de molen van Jan Nienhuis worden; doch dat zij veel schade aan den tuin van H. Breedland veroorzaken, zal wel een weinig overdreven zijn, daar toch de boomen ten oosten van zijn tuin staan, en reeds de middagzon, ten vollen op zijn tuin schijnt; bovendien bestaat er tot scheiding van den weg tusschen de boomen en de tuin een sloot, zoo dat de boomen zoover van de tuin zijn verwijderd dat de schaduw slechts een korten tijd kan duren.

Waarom ik de vrijheid neem UHE Gestr. voor te stellen alleen aan Jan Nienhuis koren en pelmolenaar te Noorder Hoogebrug en niet aan H. Breedland vergunning te verleenen 54 stuks boomen ten zuiden van zijn molen staande op de oostelijke en 33 staande op de westelijke berm des wegs tusschen Groningen en Hoogebrug te mogen aftoppen; onder voorwaarde dat zij niet lager mogen afgetopt worden dan op 7.50 M boven den grond en dat dit aftoppen en later het afgetopt houden, ten zijne kosten en onder toezicht van den prov. opzichter zal moeten geschieden.

De opzichter van den prov. waterstaat
B. Wertmolder

RHC Groninger Archieven Tg. 742 inv. 112.

Transcriptie B. D. Poppen
© Uithuizen 26-2-2010

De molen 'Wilhelmina' aan het Boterdiep in 1931.

